Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 29 Cdo 3123/2014, ECLI:CZ:NS:2015:29.CDO.3123.2014.1

Číslo: 100/2015

Právní věta:

Rozhodčí doložka sjednaná pozdějším dlužníkem se vztahuje také na insolvenčního správce, který v průběhu insolvenčního řízení uplatňuje pohledávku dlužníka z právního vztahu, jehož se rozhodčí doložka týká.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.04.2015

Spisová značka: 29 Cdo 3123/2014

Číslo rozhodnutí: 100

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence, Insolvenční správce, Rozhodčí doložka

Předpisy: d) předpisu č. 182/2006Sb.
§ 120 odst. 1 o. s. ř.
§ 14 odst. 1 písm. a
§ 246 odst. 1 předpisu č. 182/2006Sb.
§ 249 odst. 1 předpisu č. 182/2006Sb.
§ 269 odst. 2 předpisu č. 513/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 20. 3. 2014 k odvolání žalobce potvrdil usnesení ze dne 24. 10. 2013, jímž M ě s t s k ý s o u d v Praze – odkazuje na ustanovení § 106 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., o. s. ř. – řízení ve věci zastavil, když k námitce žalovaného uplatněné nejpozději při prvním jeho úkonu ve věci samé zjistil, že věc má být podle smlouvy účastníků projednána v řízení před rozhodcem.

Přitom se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně, podle nichž:

> *1) Dlužník (AS., s. r. o.) a žalovaný (M. P. Ú. – spořitelní družstvo) uzavřeli dne 10. 9. 2010 smlouvu o výkonu správy nemovitostí a dalších činností s tím spojených, a to podle ustanovení § 269 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obch. zák. (dále jen „smlouva“).*

2) Výše uvedené smluvní strany uzavřely během měsíce září 2010 dodatek ke smlouvě (datovaný 23. 9. 2010) a v jeho článku II. sjednaly rozhodčí doložku, podle níž veškeré majetkové spory, které vzniknou ze smlouvy, jakož i z právních vztahů z ní vyplývajících či s ní souvisejících a které mohou být podle obecně závazných právních předpisů rozhodovány v rozhodčím řízení, budou rozhodovány s konečnou platností v rozhodčím řízení, a to jedním rozhodcem, kterým strany určují Mgr. D. P., advokáta; dále se smluvní strany výslovně dohodly na pravidlech rozhodčího řízení.

3) Sjednaná rozhodčí doložka zavazuje i insolvenčního správce dlužníka (žalobce). Srov. obdobně rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1051/2004 (jde o usnesení ze dne 28. 4. 2005, uveřejněné pod číslem 37/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 37/2006“).

Proti usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., maje za to, že pro řešení otázky (ne)vázanosti insolvenčního správce rozhodčí doložkou (v poměrech zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení /insolvenčního zákona/) nejsou použitelné závěry formulované soudní praxí při výkladu zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“), a to vzhledem „k diskontinuitě mezi (dosavadní) pozicí dlužníka a (následnou) pozicí insolvenčního správce, jakož i k zásadě insolvenčního řízení plynoucí z ustanovení § 5 písm. a) insolvenčního zákona.

Je-li „insolvenční správce při výkonu své činnosti paralyzován tím, že dlužník svým ‚předešlým‘ úkonem záměrně eliminuje ve věci vymáhání vlastní pohledávky civilní pravomoc, když svěří tuto záležitost «vhodným» rozhodcům (na jejichž volbu nemají věřitelé dlužníka, ani insolvenční správce sebemenšího vlivu), je zřejmé, že insolvenční správce nemůže vykonávat svou funkci v souladu s výše uvedenou zásadou insolvenčního řízení“.

Dále se odvolací soud – pokračuje dovolatel – odchýlil od (v dovolání označené) ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu tím, že „aproboval rozhodnutí soudu prvního stupně neprovést důkaz, který žalobce označil k prokázání svého tvrzení“ (rozuměj k tvrzení o antidatování dodatku ke smlouvě ze dne 23. 9. 2010), přestože tento důkaz (znalecký posudek z oboru „písmoznalectví – specializace: technické zkoumání dokladů a písemností, za účelem zjištění data vzniku dodatku ke smlouvě“) byl způsobilý prokázat tvrzenou skutečnost a přestože se týká skutečnosti, která je pro rozhodnutí o věci významná.

Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2013) se podává z bodu 2., části první, článku II. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Dovolání žalobce je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř. a to v řešení otázky dovolatelem otevřené, týkající se vázanosti insolvenčního správce rozhodčí doložkou sjednanou dlužníkem, v tomto směru dosud judikaturou Nejvyššího soudu nezodpovězené.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 103 o. s. ř. kdykoli za řízení přihlíží soud k tomu, zda jsou splněny podmínky, za nichž může rozhodnout ve věci samé (podmínky řízení).

Podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř., jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení zastaví.

Nespadá-li věc do pravomoci soudů nebo má-li předcházet jiné řízení, soud postoupí věc po právní moci usnesení o zastavení řízení příslušnému orgánu; právní účinky spojené s podáním žaloby (návrhu na zahájení řízení) zůstávají přitom zachovány.

Podle ustanovení § 106 odst. 1 o. s. ř. jakmile soud k námitce žalovaného uplatněné nejpozději při prvním jeho úkonu ve věci samé zjistí, že věc má být podle smlouvy účastníků projednána v řízení před rozhodci, nemůže věc dále projednávat a řízení zastaví; věc však projedná, jestliže účastníci prohlásí, že na smlouvě netrvají. Soud projedná věc i tehdy, jestliže zjistí, že věc nemůže být podle práva České republiky podrobena rozhodčí smlouvě, nebo že rozhodčí smlouva je neplatná, popřípadě že vůbec neexistuje nebo že její projednání v řízení před rozhodci přesahuje rámec pravomoci přiznané jim smlouvou, anebo že rozhodčí soud odmítl věcí se zabývat.

Nejvyšší soud v prvé řadě – ve shodě se soudy nižších stupňů – předesílá, že pro poměry zákona o konkursu a vyrovnání již v R 37/2006 formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož rozhodčí doložka sjednaná pozdějším úpadcem podle § 2 odst. 3 písm. b) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“), se vztahuje také na správce konkursní podstaty, který v průběhu konkursu uplatňuje pohledávku z právního vztahu, jehož se rozhodčí doložka týká.

Přitom s odkazem na ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) a d) ZKV, jakož i na výklad označených ustanovení podaný soudní praxí (srov. např. stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpjn 19/98, uveřejněné pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 29 Odo 10/2002, uveřejněný pod číslem 19/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2001, sp. zn. 29 Odo 74/2001, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 4, ročník 2002, pod číslem 73) dovodil, že skutečnost, že na správce konkursní podstaty přechází prohlášením konkursu oprávnění nakládat s majetkem podstaty, opravňuje správce konkursní podstaty také k výkonu práv ze smluv uzavřených úpadcem před prohlášením konkursu. Správce konkursní podstaty je tak pro účely vymáhání nároků úpadce ze smlouvy vázán též stranami sjednanou rozhodčí doložkou, když řízení před rozhodcem, jehož by se za dané situace účastnil správce konkursní podstaty jednající svým jménem „na vrub“ majetkové podstaty úpadce (který před prohlášením konkursu rozhodčí doložku ve smyslu ustanovení § 2 odst. 3 písm. b/ zákona o rozhodčím řízení sjednal), nebrání žádné ustanovení zmiňovaného zákona.

Jakkoli pro insolvenční řízení nelze bez dalšího (automaticky) přejímat judikatorní závěry ustavené při výkladu zákona o konkursu a vyrovnání (a to především proto, že insolvenční zákon obsahuje poměrně podrobná procesní pravidla, jež je třeba vnímat v jejich komplexnosti a jejichž pojetí ne vždy /a to zpravidla záměrně/ odpovídá tomu, jak bylo v obdobné procesní situaci postupováno za účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání − srov. shodně např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2010, sen. zn. 29 NSČR 30/2009 a ze dne 12. 7. 2012, sen. zn. 29 NSČR 15/2010 uveřejněných pod čísly 14/2011 a 10/2013 Sbírky soudních rozhodnutí stanovisek), neplatí to pro zásadu plynoucí z R 37/2006.

Městský soud v Praze usnesením ze dne 19. 4 2012, zjistil úpadek dlužníka (AS., s. r. o.), insolvenčním správcem ustanovil žalobce (Mgr. Š. K.) a na majetek dlužníka prohlásil konkurs.

Podle ustanovení § 1 insolvenčního zákona tento zákon upravuje a) řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů, b) oddlužení dlužníka.

Podle ustanovení § 5 insolvenčního zákona insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách: a) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů; b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti; c) nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce; d) věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

Podle ustanovení § 246 odst. 1 insolvenčního zákona prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Insolvenční správce vykonává zejména akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do majetkové podstaty, rozhoduje o obchodním tajemství a jiné mlčenlivosti, vystupuje vůči dlužníkovým zaměstnancům jako zaměstnavatel, zajišťuje provoz dlužníkova podniku, vedení účetnictví a plnění daňových povinností.

Podle ustanovení § 249 odst. 1 insolvenčního zákona, není-li zákonem stanoveno jinak, je osobou oprávněnou k podání žaloby nebo jiného návrhu k vymožení nároku dlužníka včetně jeho zajištění, který se týká majetkové podstaty, po prohlášení konkursu pouze insolvenční správce; návrh podaný jinou osobou soud zamítne.

Vzhledem k výše zmíněnému základnímu účelu úpadkového práva upraveného insolvenčním zákonem a k zásadám insolvenčního řízení (k tomu srov. též nález pléna Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10), jakož i ke shora popsaným účinkům prohlášení konkursu Nejvyšší soud neshledává žádný důvod, který by opodstatňoval nemožnost aplikace závěrů R 37/2006 pro insolvenční řízení. Přitom úvahy dovolatele ohledně „paralyzování“ činnosti insolvenčního správce (dohodou o „vhodném“ rozhodci) zjevně pomíjí právní úpravu obsaženou v zákoně o rozhodčím řízení (srov. zejména jeho § 1, § 8 a § 18), jakož i závěry formulované v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 10 2014, sp. zn. 29 Cdo 2860/2012.

Konečně Nejvyšší soud nemá za opodstatněné ani výhrady ohledně neprovedení dovolatelem navrženého důkazu znaleckým posudkem, a to jak k otázce data vzniku dodatku ke smlouvě (obsahujícího rozhodčí doložku), tak k otázce okamžiku vzniku dodatku ke smlouvě opatřeného datem 16. 10. 2010 (ten se rozhodčí doložky jinak netýkal).

Obecně totiž platí (srov. ustanovení § 120 odst. 1 o. s. ř.), že o tom, které z navržených, popřípadě dalších důkazů provede, rozhoduje soud. Dospěly-li soudy nižších stupňů k závěru, že provedení navržených důkazů není ke zjištění skutkového stavu nutné a své rozhodnutí řádně odůvodnily (o čemž v dané věci nemá Nejvyšší soud pochybnosti), využily svého práva určeného ustanovením § 120 odst. 1, věty druhé, o. s. ř. Právo soudu rozhodnout o tom, které z navrhovaných důkazů provede, vyplývá i z ústavního principu nezávislosti soudů podle čl. 82 odst. 1 Ústavy České republiky (viz např. nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 12. 1995, sp. zn. II. ÚS 56/95 a ze dne 13. 9. 1999, sp. zn. I. ÚS 236/1998).

Navíc soud prvního stupně − byť poněkud „neobratně“ v důvodech rozhodnutí uvedl, že tvrzení žalobce o antidatování dodatku ke smlouvě nebylo prokázáno – fakticky dospěl k závěru, podle něhož je zmíněný dodatek pravý a byl „signován“ během měsíce září 2010. Přitom provedené důkazy

hodnotil v souladu s ustanovením § 132 o. s. ř. a odůvodnil, proč neprovedl (pro nadbytečnost) i další žalobcem navrhovaný důkaz. Jinými slovy, v řízení ve skutečnosti nenastala situace, kdy by nebyl zjištěn „okamžik“ podpisu dodatku ke smlouvě a ve věci bylo rozhodnuto v neprospěch žalobce z důvodu neunesení důkazního břemene.

Důkazním břemenem se rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že za řízení nebyla prokázána jeho tvrzení a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch. Smyslem důkazního břemene je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí o věci, nebyla pro nečinnost účastníka (v důsledku nesplnění povinnosti uložené účastníku ustanovením § 120 odst. 1, věty první, o. s. ř.) nebo vůbec (objektivně vzato) nemohla být prokázána a kdy tedy výsledky zhodnocení důkazů neumožňují soudu přijmout závěr ani o pravdivosti této skutečnosti, ani o tom, že by tato skutečnost byla nepravdivá (srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 813/2001, uveřejněného pod číslem 16/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

O takovou situaci v poměrech dané věci zjevně nešlo, když soud prvního stupně dospěl ke skutkovému závěru o tom, že dodatek ke smlouvě byl uzavřen během měsíce září 2010 a na tomto skutkovém závěru vybudoval své (následné) právní posouzení věci.

Jelikož se dovolateli prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu správnost rozhodnutí odvolacího soudu zpochybnit nepodařilo, přičemž Nejvyšší soud neshledal ani jiné vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), dovolání žalobce podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.